

Kapitalist devlet sorunu: Miliband, Poulantzas ve Laclau

Poulantzas ve Miliband arasında, 1970'li yıllarda New Left Review sayfalarında Marksist devlet kuramı bağlamında yaşanan tartışma, bu dönemde olağanüstü bir ilgi uyandırmış ve konuyla ilgili önemli çalışmaların üretilmesini tetiklemiş; kapitalist devlet kuramlarına ilişkin çalışmalarda bu polemik, daima önemli bir referans niteliği taşımıştır. Bunun nedenleri arasında ilk olarak, Gramsci ve Lenin'in ardından, Troçki'nin Weimar Cumhuriyeti ve Alman faşizmi üzerine makaleleri dışında, Marksist ekol içerisinde devlet kuramlarına dönük olarak bu döneme dek ciddi herhangi bir çalışmanın bulunmuyor olması yer almaktadır. İkinci olarak, 1960'ların sonlarından itibaren kapitalist devletlerin içine girdiği kriz dönemi ve meşruiyet bunalımı, kapitalist devletin doğasına dönük ilgiyi artırmış ve konuyla ilgili yetkin ve önemli metodolojik farklılıklara sahip iki yazar arasındaki bu tartışma, bu çerçevede, bu alandaki çalışmaların ilerlemesinde önemli bir öncü rol oynamıştır. Poulantzas'ın 1968'de yayımladığı Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar(1) kitabıyla Miliband'ın 1969'da yayımladığı Kapitalist Toplumda Devlet(2) kitapları üzerinden temellenen tartışma, Marksist epistemoloji ve metodoloji; toplumsal sınıflar ve devlet seçkinleri; bürokrasinin kapitalist devlet ve toplum içerisindeki konumu; kapitalist toplumdaki ekonomi ve siyaset ilişkileri bağlamında devletin kapitalist toplumdaki rolü ve konumu (devletin görece özerkliği -Poulantzas-veya sınıf iktidarı ile devlet iktidarı -Miliband- arasındaki ilişki sorunsalları); kapitalist toplumda ideoloji, kurumlar ve devlet aygıtı arasındaki ilişkiler gibi önemli başlıkları kapsamaktadır.

İletişim Yayınları'ndan Kapitalist Devlet Sorunu başlığıyla çıkan derleme(3), Miliband ve Poulantzas arasındaki bu polemik metinlerini bir araya getirmesinin yanı sıra Laclau'nun bu polemik üzerine 1975'te Economy and Society dergisinde kaleme aldığı bir makaleyi de barındırıyor. Bu çalışmada, Poulantzas ve Miliband arasındaki tartışmanın ve Laclau'nun tartışmaya dönük katkılarının en temel noktalarının sunulmasının ardından, bu tartışmaya ilişkin çeşitli değerlendirmelere ve gözlemlere yer verilecektir.

Tartışma, Miliband'ın Kapitalist Toplumda Devlet kitabı üzerine Poulantzas'ın kaleme aldığı makaleyle başlar. Poulantzas öncelikle, devlet ve siyasal iktidar teorisinin Marksist düşüncede ihmal edildiğini; Marx'ın sistematik biçimde kapitalist üretim tarzının ekonomik düzeyi üzerine çalıştığını ve siyasal düzeyle ancak ekonomi üzerine etkileri dolayısıyla ilgilendiğini, Lenin'in ise konuyla ilgili polemik niteliğinde eserler verdiğini, öte yandan, İkinci Enternasyonal ve Lenin'den sonra Üçüncü Enternasyonal'in ekonomist sapmayla malul olmasından ötürü bu konuyu bir epifenomen olarak gördüğünü ve bu nedenle özgül bir devlet incelemesinin bu dönemde de yapılamadığını belirtir. Bu bağlamda, Miliband'ın kitabının büyük bir boşluğun kapatılmasına yardımcı olduğunu ve alanı kaplayan burjuva teorilerle hesaplaşılması açısından büyük bir öneme sahip olduğunu vurgular. Ardından Miliband'ın çalışmasına ilişkin ilk olarak, yöntem eleştirisi getirir. Miliband "somut olgunun dolaysız incelemesi yoluyla burjuva ideolojilerini doğrudan cevaplandırırken", Marksist devlet teorisi kitapta bir veri olarak alınmış, bu teoriyle açıkça uğraşmamıştır. Miliband, burjuva teorilerin somut olgulara ilişkin iddialarını çürütmeye çalışırken, bu teorilerin kavramlarına dönük olarak kapsamlı bir eleştiriye girmemiş, dolayısıyla, bu teorilerin epistemolojik alanını değiştirmede için bir yandan bu teorilere saldırırken bir yandan da "kendini burjuva ideolojileriyle aynı alana" yerleştirmiştir (Poulantzas, 1990: 12-17).

Poulantzas'ın yönetime dair ikinci eleştirisi, "Miliband'ın toplumsal sınıfları ve devleti nesnel yapılar ve bunların ilişkilerini de düzenli bağlantıların nesnel bir sistemi, yani öğeleri insanların, Marx'ın deyişiyle taşıyıcılar -träger- olduğu bir yapı ve bir sistemi" kavrayamamasıdır. Böylece Miliband "toplumsal sınıfların ve 'grupların' bir şekilde kişilerarası ilişkilere indirgenebileceği, devletin, devlet aygıtını oluşturan farklı 'grupların' üyelerinin 'kişilerarası' ilişkilerine indirgenebileceği ve son olarak da toplumsal sınıflarla bizzat devlet arasındaki ilişkinin de, toplumsal grupları oluşturan 'bireylerle', devlet aygıtını oluşturan 'bireyler' arasındaki ilişkilere indirgenebileceği izlenimi vermektedir." (Poulantzas, 1990: 21; vurgular Poulantzas'a ait). Althusser ekolünün parçası olan ve ekolün bu dönemki "yapısalcı" epistemolojisini sahiplenen Poulantzas, bu çerçevede Miliband'ı işlevselcilikle suçlamaktadır.

Bu yöntemsel eleştirilerin ardından Poulantzas Miliband'ın kitapta ele aldığı

noktalar üzerinden verdiği örneklerle eleştirisini derinleştirir. Ekonomik elitler tartışmasında Miliband “elit” kavramının Marksist eleştirisini yapmak yerine elit kavramını kabul eder ve elitlerin egemen sınıfın bir parçası olduğunu ampirik verilerle tanıtlamaya çalışır. Poulantzas’a göre yapılması gereken, şirket yöneticilerinin modern kapitalizmde artan rolünün burjuva teorisyenler tarafından Marksist kapitalizm analizini yanlışlamak için kullanılması karşısında, şirket yöneticilerinin kapitalist sınıfın bir parçası olduğunu ortaya koymaya çalışmaktan öte, sermayenin bölümleri arasındaki ayrılıkları ve ilişkileri çözümlmek, burjuva teorisyenlerin kavram setlerini eleştirerek reddetmektir (Poulantzas, 1990: 22-25).

Bürokrasi meselesinde de Poulantzas, Miliband’ın yaklaşımını eleştirmektedir. Devletin tarafsızlığı tezlerine karşı Miliband yine ampirik verilerle devletin üst düzey yöneticileriyle kapitalist sınıf arasındaki organik bağı ortaya koymakta, böylelikle devletin egemen sınıfın devleti olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Buna karşın Poulantzas, bürokrasi ile kapitalist sınıf arasındaki ilişkinin bir neden değil sonuç olduğunu, yani öncelikle ortaya konulması gerekenin, devletin kapitalist toplumdaki rolü, toplumsal bütünün özgül bir düzeyi, bölümsel bir yapı olarak niteliği ve işlevidir. Dolayısıyla bürokrasinin sınıf konumu değil toplumdaki nesnel görevi çözümlendiği zaman, bürokrasinin kapitalist toplumdaki konumu açıklığa kavuşabilir (Poulantzas, 1990: 25-28). Miliband’ın bu yaklaşımı, devlet aygıtının ve bu aygıtın farklı “kolları” ya da “bölümleri” arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir incelemesini de engellemektedir. Miliband’a göre bu kollardan birinin üstünlüğü dışsal etmenlere yani üstünlük kuran kolun sınıfsal kökeni veya bağlarıyla ilişkili bir durumdur. Buna karşın Poulantzas, devlet aygıtının “özel ‘kollarının’ ilişkisinin özgül bir içsel birlik oluşturduğunu ve büyük ölçüde kendine özgü bir mantığa dayanan, nesnel bir sistemi meydana getirdiğini” belirtir. “Devlet aygıtının üstün olan kolunda ya da bu kollar arasındaki ilişkilerde yer değiştirme, bu kolun dolaysız dışsal rolüyle açıklanamaz; bu yer değiştirme devlet aygıtı sisteminin tümü ve kendi içsel birliğinin şeklindeki değişiklik tarafından belirlenir: Bu değişikliğin kendisi üretim ilişkilerindeki değişmelere ve sınıf mücadelesindeki gelişmelere bağlıdır.” (Poulantzas, 1990: 31)

Kapitalist devletin bugünkü biçiminin aldığı değişikliklerde Miliband’ın çıkış noktası, devlet ile yönetici sınıf arasındaki kişisel bağların yakınlaşması şeklinde

görülmektedir. Bu ise, görünüşte aşırı sol fakat gerçekte reformizmin payandası olan tekelci devlet kapitalizmi teorisine yakınsamaktadır. Poulantzas, bu anlayışa karşı, günümüzdeki değişimi, ekonomi ve siyasal yönetimin birleşiminin derin yer değiştirmelerinde yani ekonomi ve siyaset arasındaki eklenmenin nesnel değişikliklerinde aranması gerektiğini savunmaktadır (Poulantzas, 1990: 33). Son olarak ideoloji konusunda Poulantzas, Althusser'in yaklaşımını aktararak ve bu konuda kendisinin önceki çalışmalarını da eleştirerek, Miliband'ın devletin ideolojik aygıtları meselesini atladığını ve devlet aygıtının işleyişinde ideolojinin rolüne gereken önemi vermediğini belirtir (Poulantzas, 1990: 34-35).

Miliband, Poulantzas'a verdiği ilk yanıtta daha ihtiyatlıdır ve tartışmayı bir vurgulama sorununa indirgeme eğilimindedir (Laclau, 1990: 88). Kitabında Marksist devlet teorisine ilişkin iddiasını nazikçe reddettikten sonra **(4)** yöntem sorununa ilişkin olarak, "ampirizm" suçlamasına karşı, Althusser okulunun "teorisizm"ini ve bu bağlamda Poulantzas'ın Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar (SİTS) kitabını eleştirmekte, ampirik doğrulamanın Marksist yöntem açısından önemini vurgulamaktadır.

Elitler konusuna ilişkin olarak, Miliband, kavramın burjuva teorisyenlerin kullandığı bağlamdan çıkartılıp Marksist temele oturulmasının bu kesimlerin egemen sınıfların parçası olduğunu göstermek için en uygun yöntem olduğunu savunmakta ve elit kavramının "bölümler" kavramından çok daha açıklayıcı olduğunu ifade etmektedir. Devlet elitlerinin konumuna ilişkin olarak, "nesnel ilişkilere" özel bir ağırlık verilmesinin ve bu kesimin öznel bir faktör olarak tercihlerinin hesaba katılmamasının, Poulantzas'ın istemediği başka bir uç noktaya "devleti, yönetici sınıfın istediği biçimde yönettiği basit bir araç olarak gören eski Marksist geleneğin" tutumuna yaklaştırabileceğine dikkat çekmekte ve bu durumun "devletin görece özerkliğinin" vurgulanmasıyla çeliştiğini, bunun bir tür yapısal determinizme ya da yapısal üst-determinizme varabileceğini belirtmektedir. Öte yandan devlet elitlerinin bütünüyle nesnel yapılar içine hapsedilmesi, farklı rejim biçimleri -örneğin burjuva demokrasisi ve faşizm- arasında hiçbir fark görülmemesine ve Komintern'in "üçüncü dönem" politikalarındaki sol sapmaya götürebilecek bir yanılgıya sebep olabilir. Böylesi bir yanılgının belirtisi Poulantzas'ın Bonapartizm'i Marx'ın "burjuvazinin dini" olarak tanımladığını iddia ederek, Bonapartizm'i "bütün kapitalist devlet

biçimlerine özgü” bir biçim olarak ifade etmesinde görülmektedir (Miliband, 1990: 45-51).

İdeolojik kurumlara ilişkin tartışmada Miliband, bütün ideolojik kurumların devletin bir parçası olarak tanımlanmasına karşı çıkar. Burjuva demokrasilerinde bu kurumlar devletin değil siyasal sistemin bir parçasıdır. Tekelci sistemlerden farklı olarak burjuva demokrasilerinde bu tür kurumlar özerkliğe sahiptirler ve ideolojik işlevlerini devlet sisteminin dışında yerine getirmeye çalışmaktadırlar (Miliband, 1990: 53).

Miliband tartışmaya ilişkin ikinci makalesini, Poulantzas’ın SİTS kitabının 1973’te İngilizceye çevrilmesinin ardından yazar. Miliband makalesine SİTS’in Althusser okulunun “özel dilbilimsel şifresiyle yazılmış olmasının” yarattığı güçlüğü ve kitabın giriş kısmında vaat edilmesine rağmen, somut herhangi bir toplumsal formasyonla, devlet biçimiyle ilgilenilmemesini, yazarın “ampirizm korkusu”nu eleştirmekle başlıyor (Miliband, 1990: 56- 58). Poulantzas’ın yaklaşımını bir önceki makalesinde yapısal üst-determinizm olarak değerlendirirken, bu kez yapısalcı soyutlamacılık olarak adlandırıyor ve temel sorunun yazarın kurduğu “yapıların” ve “düzeylerin” çağdaş gerçeklikle temas edemiyor olmasında yattığını belirtiyor. Poulantzas “her şey toplumsal sınıflar sanki yapılar ve ilişkilerinin, ilkin ekonomik düzeyde, sonra siyasal düzeyde, üçüncü olarak da ideolojik düzeyde bir araya gelişlerinin sonucuymuş gibi olur” diyor fakat “sınıfların böyle bir ‘bir araya geliş’in ürünü olduğunu varsaysak bile, bu ‘bir araya geliş’i yaratan ve değişik ‘düzeyleri’ bu ‘bir araya geliş’e perçinleyen dinamiğin nasıl bir şey olduğunu öğrenmek istiyoruz. Görebildiğim kadarıyla Poulantzas bunu başaramıyor... Burada eksik olan tarih ve tabii toplumsal analiz.” (Miliband, 1990: 63)

Poulantzas’ın devletin görece özerkliği kavramının devletin hakim sınıfla ilişkisini açıklamakta yetersiz kaldığını öne süren Miliband, Poulantzas’ın “devlet iktidarından söz ediyorsak, bununla devletin, yapının başka düzeyleriyle eklemlenmesini kastedemeyiz; kastettiğimiz, çıkarlarına (başka herhangi bir sınıfın çıkarlarına olduğundan çok) devletin tekabül ettiği belirli bir sınıfın iktidarınıdır.” (vurgular Poulantzas’a ait) argümanına karşı çıkıyor. “Devlet iktidarı”nın “belirli bir sınıfın iktidarı” olarak algılanması, devleti her çeşit

özerklikten yoksun bırakmakta, belirli bir sınıfın aracı haline getirmektedir (Miliband, 1990: 66). Karmaşa, Poulantzas'ın sınıf iktidarı ile devlet iktidarı arasındaki gerekli ayrımı yapamayışından kaynaklanmaktadır:

“Devlet iktidarı, sınıf iktidarının sağlandığı ve sürdürüldüğü başlıca ve nihai -ama tek değil- yoldur. Ama devletin görece özerkliği nosyonunun önemini vurgulamayı gerektiren başlıca nedenlerden biri, sınıf iktidarı ile devlet iktidarı arasında yapılması gereken temel bir ayrımdır ve bu görece özerklik kavramının anlamı ve ima ettiği sonuçların analizi, bu göreceliği artıran ya da azaltan güçler, özerkliğin içerisinde ortaya çıktığı koşullar, vb. Üzerinde yoğunlaşmalıdır. Poulantzas sınıf iktidarı ile devlet iktidarı arasında böyle bir ayrımı bulandırdığı için analiz mümkün olamıyor. ‘Ekonomizm’ ne kadar lanetlense de, siyaset bu durumda gene başka bir şeyin yansımasından ibaret kalıyor.” (Miliband, 1990: 67).

Böylesi bir anlayışın sorunları burjuva demokratik rejim biçiminin özgüllüklerini, burjuva siyasal partilerin özerkliğini ve rolünü küçümsemek, Bonapartizm'i kapitalist devletin teorik karakteristiği olarak sunarak zorlama biçimde tüm rejim biçimlerini bu kategoriye sığdırmak gibi noktalarda somutlanabilmektedir (Miliband, 1990: 68-75).

Şimdi, Laclau'nun Siyasal Düzeyin Özgüllüğü başlıklı makalesine geçelim. Laclau iki yazara yönelik olarak yöntemsel eleştirilerde bulunmaktadır. Althusser'in epistemolojik kavrayışını paylaşan Laclau ilk olarak, Miliband'ın tartışmalarda, teorik yetersizliğine dönük eleştiriye ciddi bir cevap üretmediğini, burjuva teorilerin analizinde “olgular” düzeyinde kaldığını ve bu yaklaşımların “teorik sorunsallarını” eleştiriye tabi tutmadığını belirtir. Miliband, analiz düzeyinde kalmakta, burjuva teorilerin içsel tutarsızlıklarını çözümleyip bu temel üzerinden yeni bir teorik çerçeve ortaya koymamaktadır. Bununla birlikte Laclau, Poulantzas'ın Miliband'ın “devletin rolünü devlet aygıtı üyelerinin hareket ve davranışlarına indirgediği” eleştirisine katılmamaktadır. Miliband'ın temel argümanını “devlet aygıtının üyeleriyle egemen sınıf üyeleri arasındaki bağlar, sınıf egemenliğinin bir göstergesidir, nedeni değil” şeklinde yorumlamaktadır (Laclau, 1990: 94-103).

Poulantzas ise, kendi teorisini geliştirmiş fakat bunu ampirik alanda uygulama ve böylece teorisinin burjuva teorilerinden üstünlüğünü ortaya koyma becerisini gösterememiştir. Ne var ki, Poulantzas'ın yönteminin yetersizliği çalışmasının yalnızca ampirik alandaki yetersizliğinden kaynaklanmamakta, aynı zamanda yüzleştiği teorik sorunsalları ele alış biçiminden de kaynaklanmadır. "... Poulantzas'ın ... çabası(n) sonuçlar(ı) doyurucu olmaktan uzak. Miliband'ın işaret ettiği yetersiz ampirik araştırma gibi nedenlerden ötürü değil, tam tersine, hasımlarının sorunsalıyla teorik yüzleştirmenin yetersizliği nedeniyle... Poulantzas, reddettiği sorunsalların iç çelişkilerini ve bu çelişkileri ortadan kaldıran kendi sorunsalının biçimini göstermeye çalışmıyor; uyumsuzluk noktalarını betimlemekle ve bunların üstünde durmadan geçiştirmekle yetiniyor." (Laclau, 1990: 103)

Laclau'ya göre sorun, yazarların farklı konuları incelemeleri ve bu durumdan iki yazarın tartışma boyunca farkında değillermiş gibi hareket etmeleridir: "Kısacası Miliband Batı Avrupa'da siyasal iktidarı tutan bölümlerle egemen sınıflar arasındaki bağlantıyı kuran somut bağları belirlemekle ilgilenmektedir; ve bu anlamda, ikisi arasındaki birlik öğelerini vurguluyor. Bunun tersine Poulantzas, kapitalist üretim tarzı içinde siyasal düzeyin özerk niteliğini teorik düzeyde belirlemekle uğraşmaktadır; ve bu anlamda egemen sınıfla iktidarı elinde tutan bölüm arasındaki ayırıcı öğeleri vurguluyor." (Laclau, 1990: 108; vurgular Laclau'ya ait) Bu durum özellikle, yazarların farklı rejim biçimlerine dönük yaklaşımlarında ve devlet aygıtının doğasına ilişkin tartışmada birbirlerini yanlış anlamalarına sebep olmaktadır. Laclau, yönetime dair eleştirileriyle tartışmaya önemli bir katkı sunarken, Miliband ve Poulantzas'a getirdiği yöntem eleştirisinden kendisi de azade değildir: konuya ilişkin teorik nesnelere tanımlayıp bunları inşa ve test etme çabasından kendisi de uzak durmuştur (Jessop, 2007).

Tartışmanın son ayağını, Poulantzas'ın Laclau ve Miliband'a 1976'da yazdığı cevap oluşturmaktadır. Poulantzas, Miliband'ın eleştirilerine dönük söyleyecek yeni bir şeyi olmadığını, yazısını Laclau'ya bir cevap ve kendisinin SİTS'ten bu yana yaptığı çalışmalar ışığında kitaba dönük kendi eleştirilerine ayracağını ifade eder -yine de ironik biçimde yazısının önemli bir bölümünü Miliband'a ayrılan cevaplar oluşturmaktadır.

Miliband'ın soyutlamacılık eleştirisini reddeden Poulantzas, kitabına dönük olarak teorizm eleştirisi yapmaktadır. Althusser'in özeleştirisi sürecine girmesinin ardından yapılan bu eleştiri, bu dönemde sahip olunan aşırı katı bir epistemolojik tavra bağlanmaktadır. Dönemin epistemolojik şeması çerçevesinde "sunuş düzeni" ve "araştırma düzeni" arasında kesin bir farklılaşma ortaya çıkmış ve somut analizler ancak teorik sürecin örnekleri ve betimlemeleri olarak, "uygun olmayan" bir biçimde sunulmuştur. Bu bağlamda Poulantzas, Laclau'nun biçimcilik eleştirisini de kabul etmekte ve eserinde somut analizlerin belli bir ihmalinin olduğunu ifade etmektedir. Fakat, bu konuda Faşizm ve Diktatörlük ile Çağdaş Kapitalizmde Sınıflar eserlerinde gerekli düzeltmeleri yaptığını belirtmektedir. Ve üçüncü bir yanlış olarak Poulantzas, eserinde anlaşılması güç bir dil kullandığı eleştirisini kabul etmektedir (Poulantzas, 1990: 136-151).

Buna karşılık, sınıf mücadelesinin ağırlık ve önemini ihmal etme yönünde bir yapısalılık eleştirisini açıkça reddetmektedir. Devletin görece özerkliği kavramına yönelik eleştiriler karşısında, bu kavramın ekonomik düzey ve siyasal düzey arasında kesin nitelikte "ayırım" konulması; kapitalizmde sınıfların özgüllüğü, iktidar bloku ve burjuvazinin farklı bölümleri, iktidar bloku içindeki egemenlik, işçi sınıfının benimsediği mücadele biçimleri gibi konuların anlaşılması bağlamında yaşamsal bir önemi olduğunu vurgular. Bu kavram sayesinde, kapitalist devletin siyasal örgütleyici ve birleştirici rolü ile "uzlaşmaların kararsız dengesini" kurma etmeni olarak kesin rolü açıklığa kavuşturulabilir (Poulantzas, 1990: 151-154).

Devlet aygıtına kendi başına bir iktidar gücü atfetmemesi ve devlet iktidarını bir sınıf iktidarı olarak görmesine yönelik olarak Miliband'ın devletin görece özerkliğini yadsıdığı eleştirisine, "yapısalılık" suçlamasını Miliband'ın kendisine yönelterek cevap vermektedir. İktidar, kurumların/yapıların kendisinden doğmamakta, kurumların sınıf ilişkileri bağlamındaki konumlarından kaynaklanmaktadır. Poulantzas'a göre, ilk görüş çerçevesinde konumlanan Miliband'ın kendisi, kurumsalcılık/işlevselcilik teorileri etkisi altında yapısalılığa düşmektedir. Aynı zamanda, iktidar kavramını devlet aygıtına ve kurumlarına yakıştırmayı reddetmek, devletin yönetimindeki bir grubun görece özerkliğinden söz etmeyi de reddetmeyi sağlamakta, böylece, bürokratik sınıf, siyasal elitler, tekno-yapı teorileri boşa düşürülmektedir (Poulantzas, 1990: 157-160).

Poulantzas bu noktada, devletin rolüne ilişkin olarak yeni bir tanım getirmektedir. “Kapitalizmde siyasal düzey ve ekonomik düzey ayrımını alınca, devletin (Marx’a göre sermayenin olduğu gibi) bir ilişki veya daha belirgin olarak, mücadele eden sınıfların arasındaki iktidar ilişkisinin bir şekillenmesi olarak görülmesi gereklidir.” Böylesi bir tanım nesne/araç olarak anlaşılan devlet ile özne olarak anlaşılan devlet ikiliğinden çıkmanın kapısını aralamaktadır (Poulantzas, 1990: 161).

Poulantzas/Miliband tartışması çoğunlukla araççı Marksizm ile yapısalcı Marksizm’in bir polemiki olarak kavranmakta ve sunulmaktadır. Böylesi bir kategorilendirmenin, tartışmanın temel köşe taşlarını belirlemek açısından belirli bir işlevi olduğu söylenebilirse de, yukarıda kabaca gösterilmeye çalışıldığı gibi, tartışmanın zengin ve karmaşık boyutlarını anlamayı ve dahası yazarların niyetlerini ve çalışmalarının temel argümanlarını kavramayı güçleştirme tehlikesi yaratmaktadır. Böylesi bir kategorilendirmenin meşhur bir örneği, D. Gold, C. Y. H. Lo ve E. O. Wright tarafından 1975’te Monthly Review’de yayımlanan Marksist Kapitalist Devlet Teorisindeki Son Gelişmeler başlıklı makalede verilmiştir. Yazarlar son dönemdeki Marksist yaklaşımları üç başlık altında (araççı, yapısalcı ve Hegelci-Marksist) toplamışlar, Miliband’ı araççı Marksizm’in, Poulantzas’ı yapısalcı Marksizm’in temsilcisi olarak sunmuşlardır. Poulantzas yazarların bu sınıflandırmasını şiddetle reddetmiş, böylesi bir kategorilendirmenin sahte bir açmaz olduğunu ve bazı yazarlarca ideolojik bir alternatif geliştirmenin payandası haline getirildiğini belirtmiştir. Böylesi bir “açmazdan” kurtulmak için yazarların geliştirdiği teorik eklektisizm ile, haklı olarak, acımasızca alay etmektedir (Poulantzas, 1990: 167) **(5)** Miliband ise, bu tanımlamada bir doğruluk payı olduğunu düşünmekte, Poulantzas’ın düşüncesini “aşırı yapısalcı” olarak nitelemekte haklı olduğunda ısrar etmektedir. Kendisini bir “araççı” olarak görmezken, kendisine yönelik “araççılık” eleştirisinde kısmen bir haklılık payı olduğunu ifade ederken, çalışmalarına dönük titiz bir analizin (hermeneutiğe dayanan) eserlerindeki yapısalcı unsurları keşfedebileceğini belirtir. (Miliband, 1987: 25-26).

Söz konusu tartışmaya ilişkin dikkat çeken bir değerlendirme de Bob Jessop’un, “Dialogue of the Deaf: Some Reflections on the Poulantzas-Miliband Debate” başlıklı makalesidir. Jessop, bu tartışmanın sağırlar arasındaki bir “non-debate”

olduğunu idda etmektedir. Zira, iki yazarın araştırma nesnelere farklıdır. Klasik Marksist eserlerin devlete yaklaşımını değerlendiren Jessop, kapitalist devletin biçimsel uyumunu ve işlevsel uyumunu analiz etmeye yönelik iki yöntemin bu metinlerde bulunduğunu belirtir: Devletin kapitalist tipi ve kapitalist toplumda devlet. Poulantzas ilk yöntem üzerinden hareket ederken Miliband ikinci yöntem üzerinden ilerlemektedir (Jessop, 2007).**(6)**

Ne var ki, paradoksal biçimde bu tartışma yazarları zaman içinde kısmi bir uzlaşmaya götürmüştür. Poulantzas, yüksek bir soyutlama düzeyinde devletin kapitalist tipine ilişkin saf biçimlere odaklanmaktan devletin daha somut biçimlerini, farklı politik rejim biçimlerini, sınıf bileşimindeki ve mücadele biçimlerindeki değişimleri, devletin olağan ve olağanüstü rejim biçimleri arasındaki farklılıkları ve demokratik kurumların değeri ve demokratik sosyalizm için mücadele gibi noktaları incelemeye yönelmiştir. Miliband ise, burjuva hegemonyasının güvenliği sağlayan ve esnek biçimde sermaye adına burjuva sınıf egemenliğinin yeniden örgütlenmesine imkan tanıyan liberal demokrasinin biçimsel uyumu üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Böylece Poulantzas tartışma süreciyle birlikte daha somut araştırma nesnelere incelemeye girişirken, Miliband, altyapı ve üstyapı öğelerinden temellenen egemenlik teorileri gibi konulara yönelmeye başlamıştır (Jessop, 2007).

Jessop tartışmayı gereksiz biçimde yazarların teorik yörüngelerini saptıran ve genel olarak bir kuşak için üretken olmayan bir tartışma olarak değerlendirse de, bu kışkırtıcı polemik Marksist devlet kuramlarının gelişimine olan etkisi tartışmasızdır.

Kaynakça

- David Gold, Clarence Y. H. Lo, Erik O. Wright, Marksist Kapitalist Devlet Teorilerindeki Son Gelişmeler, Birikim, No:21-22, http://www.birikimdergisi.com/sites/default/files/70/21/marksist_kapitalist_devlet_teorilerindeki_son_gelismeler_david_a._gold_clarence_y.h._lo_eric_olin_wright.pdf ve

<http://www.birikimdergisi.com/sites/default/files/70/22/marksist_kapitalist_devlet_teorilerin_deki_son_gelismeler_2_david_a_gold_clarence_y.h_lo_eric_olin_wright.pdf>

- Bob Jessop, "Dialogue of the deaf: reflections on the Poulantzas-Miliband debate", P. Wetherly, C.W. Barrow, and P. Burnham, ed., Class, Power and the State in Capitalist Society: Essays on Ralph Miliband içinde, Basingstoke: Palgrave, 132-157, 2007. <<http://bobjessop.org/2014/01/14/dialogue-of-the-deaf-some-reflections-on-the-poulantzas-miliband-debate/>>
- Ralph Miliband, The State in Capitalist Society. London, 1969, Weidenfeld & Nicolson. <<https://libcom.org/files/the-state-in-capitalist-society.pdf>>
- Ralph Miliband, Nicos Poulantzas, Ernesto Laclau, Kapitalist Devlet Sorunu, İstanbul, İletişim Yayınları, 1990.
- Ralph Miliband ile Görüşme, Onbirinci Tez, Kitap Dizisi No: 6, İstanbul, Uluslararası Yayıncılık, 1987.
- Nicos Poulantzas, Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar, İstanbul, Belge Yayınları, 1992.

Dipnotlar:

1.) Nicos Poulantzas, Pouvoir Politique et Classes Sociales, Paris, 1968, Libraire F. Maspero

2.) Ralph Miliband, *The State in Capitalist Society*. London, 1969, Weidenfeld & Nicolson.

3.) Kitabın ilk baskısı 1977'de Birikim Yayınları tarafından yapılmıştır.

4.) Bu konuda hem kitabının ilgili bölümlerine hem de konuyla ilgili olarak yazdığı bir başka makaleye, "Marx and State, *Socialist Register*, 1965" atıf yapmaktadır.

5.) Yazarlar, makalelerinin sonuç kısmında şöyle bir formül önermektedirler: "Kapitalist devlet, hem içinde işlev gördüğü toplumun mantığı tarafından kısıtlanan bir yapı olarak, hem de yönetici sınıf ve onun temsilcileri tarafından perde arkasından manipüle edilen bir kuruluş olarak kavranmalıdır. Uygulanan devlet politikalarının yapısalcı veya araççı süreçler tarafından açıklanabilme derecesi tarih koşul ve raslantılara bağlıdır. Devletin, dışsal manipülasyondan geniş ölçüde bağımsız olarak işleyen, kendi kendini yenileyen bir yapı olarak anlaşılabilmesi dönemler olduğu gibi, yönetici sınıfın elinde basit bir araç olarak görülebileceği dönemler de vardır..." (Gold, Lo, Wright, 1976: 51; vurgu yazarlara ait)

6.) "...they conceived the capitalist state in such radically different and fundamentally incommensurable terms that they were actually discussing two different types of theoretical object. This misunderstanding was reinforced because the two men also adopted different strategies for presenting their respective objects. Poulantzas was essentially concerned with the formal adequacy of the capitalist type of state and Miliband with the functional adequacy of the state in a capitalist society." (Jessop, 2007)